

Đề bài

Nhận xét về Nguyễn Du với tác phẩm Truyện Kiều. Mộng Liên Đường chủ nhân có nhận xét: Nguyễn Du viết Truyện Kiều như có máu rỏ trên đầu ngọn bút, nước mắt thấm qua tờ giấy. Em hãy bình luận ý kiến trên và phân tích một số câu thơ, đoạn thơ trong Truyện Kiều để làm rõ nhận định trên.

Bài làm

Viết về đề tài người phụ nữ trong xã hội xưa, đứng trên quan điểm phong kiến *trọng nam khinh nữ*, vị *quan tòa* Nguyễn Công Trứ đã lên án nàng Kiều:

Bạc mệnh chẳng làm người tiết nghĩa.

Đoạn trường cho đáng kiếp tà dâm.

Bán mình trong bấy nhiêu năm

Đó đem chữ hiếu mà làm được ai

Lý luận của ông *quan tòa* ấy là: *Những chiếc xe hoa* trong cuộc đời Kiều từ Mã Giám Sinh đến Từ Hải và mấy lần trải qua bầu trời xanh, Kiều đâu phải vì chữ hiếu. Nếu nhìn từ góc độ này, quả thật Nguyễn Công Trứ thật khác xa Nguyễn Du, không thể sánh vai với Nguyễn Du ở tấm lòng nhân hậu, yêu thương, thông cảm với con người, đặc biệt người phụ nữ xã hội xưa.

Đau đớn thay phận đàn bà

Lời rằng bạc mệnh cũng là lời chung

Chính vì thế, Mộng Liên Đường chủ nhân nhận xét: *Nguyễn Du viết Truyện Kiều như có máu rỏ trên đầu ngọn bút, nước mắt thấm qua tờ giấy.*

Đi vào một số đoạn trích trong *Truyện Kiều* ta sẽ thấy rõ điều nhận định của Mộng Liên Đường chủ nhân là hoàn toàn chính xác.

Trước hết, chúng ta cần hiểu hình ảnh *máu rỏ trên đầu ngọn bút* và *nước mắt thấm qua tờ giấy* là hai hình ảnh được xây dựng trên cơ sở liên tưởng so sánh khá tự nhiên, chuyển tải tất cả tình cảm, tâm hồn của Nguyễn Du khi viết *Truyện Kiều*. Tình cảm ấy xuất phát từ đâu nếu không phải là kế thừa từ tâm hồn giàu tình cảm của người mẹ xứ Hà Bắc? Theo dòng thời gian, những câu hát điệu hò quê hương mãi là dư âm ngọt ngào trong tiềm thức của tác giả, nuôi dưỡng vun đắp những tình cảm tốt đẹp nhất: Yêu quê hương Việt Nam, yêu con người Việt Nam. Và tình cảm ấy càng nồng nàn, chân thành, tha thiết hơn sau mười năm trường ông sống cùng nhân dân, chứng kiến những cơ cực lầm than mà nhân dân gánh chịu. Những trang Kiều mở ra những trang đời, mở ra toàn bộ khung cảnh xã hội Việt Nam thời bấy giờ: Ngập chìm trong bóng đêm tăm tối. Nguyễn Du khóc cho Thúy Kiều hay khóc cho chính mình mà *máu rỏ trên đầu ngọn bút*? Dường như không còn sự nhân cách giữa tác giả và nhân vật, không còn ranh giới phân biệt giữa Nguyễn Du và Thúy Kiều mà chỉ còn tồn tại hai con người, hai số phận đau khổ. Nguyễn Du hóa thân trọn vẹn vào nhân vật, khóc cho nỗi đau của Thúy Kiều, buồn vui cùng những thăng trầm trong cuộc đời Kiều. Rõ ràng, khi đưa ra nhận định ấy, Mộng Liên Đường chủ nhân muốn ca ngợi lòng nhân đạo cao cả, yêu thương con người của Nguyễn Du. Và không dừng lại ở đấy, dường như Mộng Liên Đường chủ nhân muốn đề cập đến sự cảm nhận tinh tế, nhạy cảm của Nguyễn Du trước những tâm tư, tình cảm diễn biến tâm lý của nhân vật. Song, yêu thương con người thì phải làm

được một điều gì đó cho cuộc sống âm no, hạnh phúc của con người chứ không thể chỉ nói suông nơi cửa miệng. Nguyễn Du đã hành động cho nhân vật, giành lại quyền sống cho nhân vật mà ông yêu thương nhất, song đôi lúc ông hoàn toàn bất lực, ngã quy nhìn nhân vật của mình bước chân vào những quãng đời nghiệt ngã, gian nan mà ông không làm được gì.

Trước con tai biến đổ ập xuống gia đình Thúy Kiều, Nguyễn Du đau đớn xót xa:

*Rường cao rút ngược dây oan
Dẫu là đá cũng nát gan lọ người
Mặt trông đau đón rụng rời
Oan này còn một, kêu trời còn xa*

Nguyễn Du trần trở thao thức, ưu tư với nỗi niềm của Thúy Kiều:

*Sao cho cốt nhục vẹn truyên
Trong khi ngộ biến từng quyền biết sao?
Duyên hội ngộ, đức cù lao
Bên tình, bên hiếu bên nào nặng hơn?*

Làm sao giữ trọn nghĩa tình với người thương mà vẫn vẹn tròn chữ hiếu với gia đình? Thúy Kiều đau đớn, dằn vặt bao nhiêu đêm thì cũng bấy nhiêu đêm dài Nguyễn Du thao thức suy tư để cuối cùng đi đến một quyết định: Để Thúy Kiều trao duyên lại cho Thúy Vân:

*Cậy em, em có chịu lời
Ngồi lên cho chị lạy rồi sẽ thưa*

Tiếng nấc nghẹn của Thúy Kiều hay chính nỗi lòng tan nát của Nguyễn Du đang nói hộ nhân vật của mình? Những tâm sự ngổn ngang, những giảng xé trong nội tâm, những mâu thuẫn chứa chất trong tâm hồn Thúy Kiều cũng được nhìn thấu dưới đôi mắt tinh tế của Nguyễn Du:

*Chiếc thoa với bức tờ mây
Duyên này thì giữ, vật này của chung
Mắt người còn chút của tin
Phím đàn với mảnh hương nguyền ngày xưa*

Không còn có thể khách quan đứng bên ngoài nữa, Nguyễn Du buột miệng:

*Phận sao phận bạc như vôi
Đã đành nước chảy, hoa trôi lỡ làng*

Và một tiếng kêu thét đến xé lòng:

*Ôi Kim Lang! Hỡi Kim Lang
Thôi thôi thiếp đã phụ chàng từ đây*

Quá đau đớn, đắng cay cho duyên kiếp của mình, Thúy Kiều như ngất lịm đi trong vòng tay yêu thương, triu mến của Nguyễn Du:

Cạn lời hồn ngất máu say
Một hơi lạnh ngất, đôi tay lạnh đồng
Nguyễn Du luôn dõi theo từng bước đi trong đời Kiều:

Nỗi mình thêm tức nỗi nhà
Thêm hoa một bước, lệ hoa mấy hàng

Không chỉ có Thúy Kiều khóc, Nguyễn Du cũng đang khóc cho số phận của nhân vật hay khóc cho chính số phận của mình. Những *chuyến xe hoa* trong cuộc đời Kiều luôn có những ánh nhìn yêu thương của Nguyễn Du dõi theo. Đôi mắt ấy như có thần vậy, nó luôn luôn dự báo trước những chặng đường mà Thúy Kiều sẽ trải qua.

Như lần, sau buổi lễ vấn danh đầy tiếng cười hả hê của Mã Giám Sinh và những giọt nước mắt đau khổ của Thúy Kiều, Nguyễn Du đã viết:

Đùng đùng gió dục mây vùn
Một xe trong cõi hồng trần như bay
Đoạn trường thay lúc phân kỳ
Vó câu khắp khển, bánh xe gập ghềnh

Lòng Nguyễn Du cũng *khấp khểnh, gập ghềnh* như chặng đường đời không bằng phẳng mà Thúy Kiều sẽ gặp khi về với Mã Giám Sinh: Vào chốn lầu xanh lần thứ nhất. những trận đòn của Tú Bà trút xuống tấm thân nhỏ bé của Thúy Kiều như lưỡi dao đâm xuyên qua trái tim của nhà thơ:

Hung hăng chẳng hỏi chẳng tra
Đang tay vùi liễu, giập hoa toi bời
Thịt da ai cũng là người,
Lòng nào hồng rụng, thắm rời, chẳng đau.
Hết lời thú phục, khăn cầu,
Uốn lưng thịt đỏ, gập đầu máu sa

Rồi trận đòn của Hoạn Thư lại càng làm cho Nguyễn Du đau đớn, xót xa và tái tê cả lòng mình:

Dạy rằng: Cứ phép gia hình!
Ba cây chập lại một cành mẩu đơn
Phận đành chỉ giám kêu oan
Đào hoen quỵện má, liễu tan tác mày
Một sân đầm cát đã lầy
Gương lờ nước thủy, mai gầy vóc sương.

Thuyết *Tài mệnh tương đố* luôn luôn là bi kịch trong cuộc đời Thúy Kiều. Đau khổ này nối tiếp đau khổ kia, thân phận người thiếu nữ ấy như chiếc bánh lạc giữa dòng nước, mặc cho sóng nước đẩy đưa, mặc cho số phận an bài, sắp đặt, trôi nổi qua tay người này đến qua tay kẻ khác để rồi

khi đêm xuống, đối diện với chính mình, Thúy Kiều chỉ còn biết ôm trọn *những nỗi lòng tê tái*, đắng cay, tủi nhục:

*Khi tỉnh rượu, lúc tàn canh
Giật mình, mình lại thương mình xót xa
Khi sao phong gấm rủ là
Giờ sao tan tác như hoa giữa đường!*

Ba chữ *mình* thật lấp lửng, Thúy Kiều đau đớn, xót xa cho thân phận mình hay đó cũng chính là Nguyễn Du đau đớn xót xa cho nàng. Và tiếp liền sau đó là hai câu hỏi tu từ càng đẩy nỗi đau đớn, xót xa ấy lên cao hơn, thế mới biết Nguyễn Du có một mớ đồng cảm thật sâu xa với nhân vật của mình. Ta thấy như *nước mắt Nguyễn Du thấm qua tờ giấy*.

Đọc đoạn Thúy Kiều gảy đàn mua vui cho vợ chồng Thúc Sinh mới cảm nhận được hết lòng của Nguyễn Du:

*Bốn dây như khóc như than
Khiến người trên tiệc cũng tan nát lòng
Cùng trong một tiếng tơ đồng
Người ngoài cười nụ, người trong khóc thầm*

Lòng Nguyễn Du đau như cắt khi vẽ ra khung cảnh:

*Người vào chung gối loan phòng
Nàng ra tựa bóng đèn dong đêm dài
Một mình âm i đêm chầy
Đĩa dầu vơi, nước mắt đầy năm canh*

Đối với Thúy Kiều, còn nỗi tủi nhục nào lớn hơn? Những trang thơ đầy nước mắt ấy cũng chỉ xuất phát từ tấm lòng nhân hậu yêu thương con người rất mực của Nguyễn Du mà thôi. Đau với nỗi đau của nhân vật, Nguyễn Du mong muốn đem lại hạnh phúc cho nhân vật, dù là một thứ hạnh phúc rất nhỏ bé và mong manh. Thế là nhân vật Từ Hải xuất hiện với bao tin tưởng, bao hy vọng, bao yêu thương mà Nguyễn Du trao gửi cho Thúy Kiều. Qua nhân vật Từ Hải, Nguyễn Du đã hành động cho nhân vật mà mình yêu thương, đem lại cuộc sống hạnh phúc cho Thúy Kiều. Có lẽ, chính vì thế chuyến xe hoa rước Thúy Kiều về với Từ Hải sáng đẹp và rực rỡ hơn cả:

*Trai anh hùng, gái thuyền quyền
Phi nguyên sánh phượng, đẹp duyên cười rỗng*

Nhưng hạnh phúc của Thúy Kiều như ngọn gió thoảng qua, niềm vui chưa trọn vẹn thì đã biến mất. Nỗi đoạn trường vẫn mãi đeo đuổi bám riết lấy Thúy Kiều từng giờ, từng khắc... Nghe lời dụ dỗ đường mật của Hồ Tôn Hiến, Thúy Kiều trở thành thủ phạm gián tiếp dẫn đến cái chết của Từ Hải. Hình ảnh Từ Hải chết đứng giữa trận tiền sẽ mãi mãi là nỗi đau, dằn vặt mà Thúy Kiều mang trọn một đời:

*Ngõ là phu quý, phụ vinh
Ai ngờ một phút tan tành thịt xương
Giết chồng rồi lại lấy chồng
Mặt nào mà lại đứng trong cõi đời*

Ngòi bút của Nguyễn Du lại thêm một lần *nhỏ lệ* trước cảnh Thúy Kiều hầu đàn Hồ Tôn Hiến:

*Bắt nàng thị yến dưới màn
Giả say, lại ép vắn đàn nhật tâu
Một cung gió thảm mưa sầu
Bốn dây nhỏ máu năm đầu ngón tay*

Quá đau đớn xót xa trước những tủi nhục, cay đắng ê chề của Thúy Kiều, không còn cách nào khác, Nguyễn Du đành để nhân vật của mình gặp gỡ Đạm Tiên nơi sông Tiền Đường:

*Trông vời con nước mệnh mông
Dem mình gieo xuống giữa dòng tràng giang*

Phải chăng đó cũng chính là một lối thoát cho cuộc đời Kiều thoát khỏi kiếp đoạn trường nghiệt ngã? Suốt chặng đường mười lăm năm ấy, không ai hiểu Thúy Kiều bằng Nguyễn Du. Trái tim nhân hậu của Nguyễn Du không biết bao nhiêu lần như vỡ ra từng mảnh, xót buốt với nỗi đau của nhân vật, của con người. Có lẽ, trái tim đầy nhân hậu yêu thương ấy đã dẫn đến sự thành công của *Truyện Kiều*, bởi như Nguyễn Du đã viết:

*Thiện căn ở tại lòng ta
Chữ tâm kia mới bằng ba chữ tài*

Một trái tim biết yêu thương con người cùng với tài thơ ca kế thừa của người mẹ xứ Kinh Bắc đã tạo nên cho đời một kiệt tác nghệ thuật *Đoạn trường tân thanh* gắn liền với tên tuổi một thi hào dân tộc Nguyễn Du.

Nhận định của Mộng Liên Đường chủ nhân về tình cảm của Nguyễn Du khi viết *Truyện Kiều* càng giúp chúng ta cảm nhận sâu sắc và yêu quý hơn trái tim nhân hậu *yêu đời, yêu người* của Nguyễn Du đối với những con người, những số phận, những mảnh đời đau khổ, đặc biệt là người phụ nữ trong xã hội phong kiến. Từ đó, mỗi khi tiếp xúc với những trang Kiều, trái tim độc giả sẽ hòa chung nhịp đập với trái tim tác giả, để cùng đồng hành, xé chia những buồn vui cùng nhân vật như lời thơ mà Tố Hữu viết hộ chúng ta:

*Trải qua một cuộc bể dâu
Câu thơ còn đọng nỗi đau nhân tình
Nỗi chìm kiếp sống lênh đênh
Tố Như ơi! Lệ chảy quanh thân Kiều.*

Mai Thị Thiên An
Trường PTTH Nguyễn Thượng Hiền Tp. Hồ Chí Minh